

*Матіяш О.**

СКАСУВАННЯ В УКРАЇНІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ 2004 РОКУ

8 грудня 2004 року Верховна Рада України ухвалила Закон № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України», що було наслідком глибокої політичної кризи, спричиненої президентськими виборами того ж року. Повною мірою конституційна реформа вступила у дію лише після виборів до Верховної Ради України 2006 року. У результаті цього в Україні відбувся перехід від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки, що призвело до розподілу владних повноважень у системі органів державної влади та зміни способу формування представницьких органів [1]. Так, конституційна реформа 2004 року змістила баланс повноважень в межах змішаної форми правління на користь парламенту, а також надала великі повноваження так званій коаліції депутатських фракцій.

Загалом зміни до Конституції України викликали неоднозначну реакцію у суспільстві щодо наслідків їх прийняття. Однак більшість політичних експертів погоджувались у тому, що фактично конституційна реформа 2004 року була проведена задля зниження рівня конфронтації всередині держави. Цим можна пояснити те, що нова редакція Конституції України містила низку непрописаних норм та процедур, які вимагали їх негайного вдосконалення.

Так, суттєвим недоліком конституційної реформи, на думку більшості політологів, був різний порядок формування уряду – частину міністрів призначала Верховна Рада України за поданням прем'єр-міністра, а двох міністрів (іноземних справ і оборони) – вносив на розгляд парламенту президент (ст.114). Фактично відбулося порушення принципу цілісності уряду, що є відступом від стандартів більшості демократичних країн. Як наслідок, зовнішня та внутрішня політика України опинилися в різних руках [2].

Що ж до співвідношення повноважень Президента і Верховної Ради України, то тут також є певні особливості. Дати вичерпну відповідь на питання про те, до яких саме наслідків в частині президентських повноважень призвела конституційна реформа – до їх розширення, чи, навпаки, звуження, - було неможливо. Варто зазначити, що Закон „Про внесення змін до Конституції України” суттєво розширив межі повноважень глави держави- відтепер лише деякі його акти мали підлягати контрасигнації. Крім цього, за наявності відповідного бажання у Президента навіть за умови так званої „парламентсько-президентської” форми правління залишалася можливість паралізувати роботу Кабінету Міністрів України і парламенту, зокрема, – зупиняючи акти Кабінету Міністрів та ветоючи закони, ініційовані урядом [3].

Таким чином, конституційна реформа 2004 року хоч і послабила вплив Президента України в межах виконавчої гілки влади, але водночас у кілька разів підвищила його контроль за українським парламентом, перетворивши цим Україну у відносно непослідовну парламентську республіку .

* студентка 2 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: ас. Попко В.В.

У наступні роки українськими політиками неодноразово пропонувались різні варіанти вдосконалення конституційної реформи, розпочатої у 2004 році. Серед них :

- скасування Закону „Про внесення змін до Конституції України” як такого, що не відповідає Конституції України;
- поглиблення конституційної реформи у напрямі завершення переходу до парламентської форми правління;
- прийняття нової редакції Конституції України на всеукраїнському референдумі.

Були навіть такі, хто пропонував скасувати інститут глави держави як зайвий елемент майбутньої парламентської форми правління. Однак широкого схвалення серед політиків цей варіант не одержав.

Після обрання нового Президента України у січні 2010 року, по-новому постало питання про доцільність конституційної реформи 2004 року. Зокрема окремі депутати почали заявляти про необхідність визнати нелегітимним Закон № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України». Основною підставою для цього, за їх словами, була наявність юридичних фактів порушення процедури при прийнятті закону [4].

1 жовтня 2010 року Конституційний Суд України прийняв рішення, згідно з п. 1 якого визнав «таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття». Цим рішенням судді КС дали відповідь на подання 252 народних депутатів, а також відновили дію норм Конституції 1996 року в повному обсязі. Це означає, що з цього моменту всі правовідносини в Україні регулюються цією Конституцією,

Таким чином, прийняття Конституційним судом рішення про скасування поправок до Конституції від 8 грудня 2004 року, означає повернення України від парламентсько-президентської до президентсько-парламентської форми правління та значне розширення повноважень президента.

Як відомо, конституційна реформа 2004 року стосувалась головним чином функціонування Верховної Ради України і порядку формування уряду. Тоді було введено порядок формування Кабінету міністрів коаліцією депутатських фракцій, яка включала в себе більшість депутатів. Як результат, парламент могли розпустити у випадку, якщо коаліцію не було створено після виборів до Верховної ради.

Скасування ж конституційної реформи означає, що тепер існування коаліції не є обов'язковим, а всі рішення приймаються простою більшістю голосів [5].

Що стосується повноважень Президента України, то за Конституцією 1996 року він « призначає за згодою Верховної Ради прем'єр-міністра та генерального прокурора. Припиняти їхні повноваження він може одноосібно. Президент призначає також за поданням прем'єр-міністра міністрів, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій. Припиняти їхні повноваження він може одноосібно» [6]. Крім того, глава держави отримує право видавати укази з питань, не врегульованих чинним законодавством.

У результаті скасування конституційної реформи виникає також правова колізія, яка спричинена прийняттям за останні роки законів, заснованих на змінах до Конституції України 2004 року, в тому числі закону "Про Кабінет міністрів" [7]. Проблема полягає в тому, що тепер їх повинні або змінити, або визнати невідповідними Конституції, або скасувати Конституційним судом.

Таким чином, прийняття конституційної реформи 2004 року, а пізніше її скасування рішенням Конституційного Суду України від 01. 10. 10, продемонструвало, що в Україні

існує велика кількість неврегульованих питань, пов'язаних із розподілом владних повноважень між органами законодавчої, виконавчої та судової влади. Причиною цього може слугувати нерозуміння більшістю політиків того, що конституційна реформа – це комплексний процес, який не може зводитись виключно до внесення змін до Основного Закону. Реформа такого рівня має проводитися системно, забезпечуватися в комплексі відповідними конституційними, правовими, організаційними, фінансовими та інституційними ресурсами. Лише у такому випадку, суспільство зможе розраховувати на позитивні наслідки її проведення.

Література

1. <http://uatoday.net.ua/>- Україна - парламентсько-президентська республіка.
2. <http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=28> - Парламентський злам. Проблеми взаємодії владних гілок. Думки експертів.
3. Опришко В.Ф. Конституція: політико-правові основи державно-правової реформи в Україні // Проблеми державно-правової реформи в Україні. – с. 13
4. http://www.csi.org.ua/?&lim_beg=60&id=107 - Інститут громадянського суспільства. «ПРО НЕКОНСТИТУЦІЙНІСТЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ»від 8 грудня 2004 року №2222-IV»
5. Мартинюк А. За яким сценарієм розвиватиметься конституційний процес в Україні // Юридична Україна. - № 9. - 2008. - с. 14 – 19
6. Конституція України. - К.: Офіційне видання Верховної Ради України, 1996
7. <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Marrch/03.htm> - Інституційний зміст і перспективи завершення конституційної реформи